

**Mental
Health
Europe**

Equal rights.
Better mental health.
For all.

Korte handleiding

Geïnformeerde toestemming voor
behandeling van psychische problemen

12-2025

Samenvatting

- Geïnformeerde toestemming voor behandeling is **een fundamenteel mensenrecht**.
- U moet **duidelijke informatie** krijgen over de voorgestelde behandeling, inclusief de mogelijke voordelen, risico's en andere beschikbare opties.
- Deze informatie moet op een **voor u begrijpelijke** manier worden verstrekt, rekening houdend met uw leeftijd, ervaring, capaciteiten en gemoedstoestand op dat moment.
- Het geven van toestemming moet **uw keuze zijn en vrij zijn van enige dwang** – niemand mag u onder druk zetten of dwingen tot iets wat u niet wilt.
- U hebt altijd het recht om **van gedachten te veranderen** en uw toestemming op elk moment in te trekken.
- In noodgevallen bent u mogelijk niet in staat om ter plekke beslissingen te nemen. Om ervoor te zorgen dat u in een dergelijke situatie goed wordt ondersteund, is het nuttig om **uw wensen en voorkeuren van tevoren kenbaar te maken**.
- Kinderen en jongeren hebben ook het recht om geïnformeerde toestemming te geven. Zij moeten zoveel mogelijk worden ondersteund om **deel te nemen aan beslissingen** over hun behandeling.

Disclaimer: Dit document is vanuit het Engels vertaald met behulp van automatische vertaalsoftware; de nauwkeurigheid van de vertaling kan daarom niet worden gegarandeerd.

Inleiding

Deze korte gids is bedoeld om mensen die behandeling zoeken of ondergaan voor psychische problemen, en hun naasten, te helpen begrijpen hoe belangrijk geïnformeerde toestemming voor behandeling is. Het doel is u de kennis en het vertrouwen te geven om actief deel te nemen aan beslissingen over hoe u met uw eigen geestelijke gezondheid omgaat.

Deze gids is voornamelijk bedoeld voor volwassenen ouder dan 18 jaar die niet onder een gerechtelijk bevel staan dat hen verplicht in het ziekenhuis te blijven of een behandeling te ondergaan. Als u een jongere bent, of een volwassene die in het ziekenhuis ligt of onder voogdij staat of een gedwongen behandelingsbevel heeft, kunt en moet u nog steeds een actieve rol spelen in de besluitvorming. De wetgeving hierover verschilt echter per land.

Het gebruik van dwang in crisissituaties of als preventieve maatregel is zeer problematisch¹ en wordt momenteel in heel Europa fel bediscussieerd². Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap (UN CRPD) stelt zeer hoge normen en roept op tot het beëindigen van alle onvrijwillige behandelingen en dwang in de geestelijke gezondheidszorg. We erkennen dat op dit moment geen enkel Europees land volledig aan deze normen voldoet. Deze gids is met dat in gedachten opgesteld.

Deze gids is het zevende deel in de reeks korte gidsen van Mental Health Europe. Eerdere publicaties gingen over psychiatrische diagnoses, persoonlijk herstel in de geestelijke gezondheidszorg, psychiatrische medicatie, het beëindigen van dwang en fixatie in de geestelijke gezondheidszorg, de geestelijke gezondheid van jongeren en bewuste ondersteuning door lotgenoten in de geestelijke gezondheidszorg.

¹Zie Mental Health Europe Sort Guide to Ending Coercion and Restraint in mental Health Services: <https://www.mentalhealtheurope.org/library/short-guide-to-ending-coercion-and-restraint-in-mental-health-services/>

². Zie European Disability Forum Stopping Coercion in Mental Health: <https://www.edf-feph.org/stopping-coercion-in-mental-health/>

Mental Health Europe Oviedo intrekken: <https://www.mentalhealtheurope.org/what-we-do/human-rights/withdraw-oviedo/>

Wat bedoelen we met geïnformeerde toestemming voor behandeling?

Geïnformeerde toestemming betekent dat zorgverleners in de meeste situaties uw toestemming nodig hebben voordat ze een beoordeling, onderzoek, behandeling of zorg kunnen uitvoeren. Zorgverleners kunnen bepaalde behandelingen voor uw geestelijke gezondheid aanbevelen, maar ze mogen u wettelijk gezien niet behandelen zonder uw toestemming.

Toestemming moet vrijwillig worden gegeven, zonder enige vorm van druk, dwang of ongepaste beïnvloeding door zorgverleners, familie of vrienden. Toestemming wordt als "geïnformeerd" beschouwd wanneer deze is gebaseerd op een duidelijk begrip van de feiten, evenals de implicaties en mogelijke gevolgen van de voorgestelde behandeling.

In sommige landen kan een andere persoon toestemming geven namens een volwassene onder voogdij, of kan een ouder of voogd toestemming geven voor een kind. Zelfs als dit gebeurt, betekent dit **niet** dat uw eigen mening genegeerd mag worden. U hebt nog steeds het recht om uw wensen, voorkeuren en mening over de voorgestelde behandeling kenbaar te maken.

In sommige situaties kunt u ook de beslissing van iemand anders om namens u toestemming te geven, aanvechten. Er kunnen onmiddellijke rechtsmiddelen bestaan, zodat een rechtbank de beslissing kan herzien, rekening houdend met uw wensen en voorkeuren.

Het principe van het vragen en verkrijgen van geïnformeerde toestemming is vooral belangrijk op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg, omdat mensen met psychische problemen op veel plaatsen nog steeds worden onderworpen aan vormen van dwang en controle die hun mensenrechten schenden.³

Wat wordt bedoeld met de term "bekwaamheid"?

Artsen moeten er altijd vanuit gaan dat volwassen patiënten in staat zijn om beslissingen te nemen over hun behandeling en zorg. Als er redenen zijn om aan te nemen dat iemand wilsonbekwaam is, zijn zij verplicht de procedures te volgen die zijn vastgelegd in de wetgeving van het betreffende land.

Iemand kan alleen als wilsonbekwaam worden beschouwd met betrekking tot een specifieke beslissing en op een specifiek moment, na een beoordeling die is uitgevoerd in

³ MHE verwelkomt baanbrekend rapport van speciale VN-rapporteur over geestelijke gezondheid:
<https://www.mentalhealtheurope.org/groundbreakingreport/>

overeenstemming met de wettelijke vereisten. Het hebben van een psychische aandoening betekent niet automatisch dat iemand wilsonbekwaam is om toestemming te geven voor behandeling. Iemand die op een bepaald moment wilsonbekwaam is om één beslissing te nemen, kan nog steeds bekwaam zijn om een andere beslissing te nemen, of dezelfde beslissing op een ander moment. Beslissingen over wilsbekwaamheid zijn daarom zowel beslissingsspecifiek als tijdspecifiek.

Om te aantonen dat hij wilsbekwaam is, moet iemand in staat zijn om:

- Begrijpen wat de voorgestelde medische behandeling inhoudt, wat het doel en de aard ervan is en waarom deze wordt aanbevolen.
- De voordelen, risico's en alternatieven begrijpen.
- De gevolgen begrijpen van het niet ondergaan van de voorgestelde behandeling.
- De relevante informatie onthouden en de voor- en nadelen afwegen om een beslissing te nemen.
- Hun beslissing communiceren, hetzij zelfstandig, hetzij met passende ondersteuning, hulpmiddelen of hulp van anderen.

Welke informatie heb ik nodig om een beslissing te nemen en waar kan ik die vinden?

Als een arts of psychiater een behandeling voorstelt, kan dit het voorschrijven van medicatie inhouden. In dergelijke gevallen moet u worden geïnformeerd dat medicatie soms nuttig kan zijn in crisissituaties, maar dat het op lange termijn beperkte voordelen en mogelijke nadelen kan hebben. U moet ook informatie krijgen over alternatieven voor medicatie, zoals ondersteuning en gezelschap van anderen, counseling of psychotherapie, toegang tot een veilige omgeving binnen een instelling, of een pauze nemen van stressvolle omstandigheden in een omgeving naar keuze.

Als medicatie wordt overwogen, moet uw arts uitleggen:

- Waarom hij/zij dit specifieke medicijn aanbeveelt.
- Wat het medicijn moet doen.
- Welke mogelijke ongewenste of "bijwerkingen" u kunt ervaren.
- Hoe lang u het medicijn naar verwachting moet gebruiken.
- Wanneer en hoe het medicijn met u wordt besproken om te controleren of het helpt.

- Wat u moet doen als u bijwerkingen ervaart die onaangenaam of verontrustend zijn.
- Wat de mogelijke langetermijneffecten zijn en welke ondersteuning u krijgt als u besluit te stoppen met het gebruik van de medicatie.
- Welke andere behandelingsopties er zijn.

Idealiter vinden deze gesprekken plaats in een sfeer van **gezamenlijke besluitvorming**, waarbij u en uw zorgverlener samenwerken.⁴ Als dit soort gesprekken niet plaatsvinden, of als iets onduidelijk is, is het prima om vragen te stellen. U hebt het recht om uw behandeling te begrijpen. Als u nog steeds vragen hebt, zijn er veel andere informatiebronnen waar u terecht kunt.

Een belangrijke bron is de bijsluiter die bij uw medicatie wordt geleverd. Veel mensen gooien deze weg, maar deze bevat details die farmaceutische bedrijven wettelijk verplicht zijn te verstrekken, waaronder informatie over mogelijke risico's en bijwerkingen. U kunt ook de apotheker om uitleg of verduidelijking vragen wanneer u uw medicatie ophaalt.

Het is vooral belangrijk om vragen te stellen over het stoppen met een medicijn. Wanneer het lichaam en de hersenen aan een medicijn gewend raken, kan het plotseling stoppen ervan soms zeer onaangename effecten hebben. Deze kunnen ontwenningsverschijnselen zijn of een terugkeer van de oorspronkelijke symptomen, soms in een sterkere vorm. Het kan nuttig zijn om te luisteren naar de ervaringen van andere mensen die hetzelfde medicijn hebben gebruikt wanneer u hierover nadenkt. Een voorbeeld van een bron die dergelijke ervaringen deelt, is [Medicating Normal](#).

Wat betekent het als ik toestemming geef?

Als u akkoord gaat met het starten van een medicatiekuur of een andere vorm van behandeling, geldt uw toestemming alleen voor die specifieke beslissing en voor die periode.

Als u op een bepaald moment als wilsonbekwaam wordt beoordeeld, moet u – of uw gekozen vertegenwoordiger – nog steeds antwoord krijgen op uw vragen en zoveel mogelijk bij alle beslissingen over de behandeling worden betrokken.

⁴Gedeelde besluitvorming NHS Engeland: <https://www.england.nhs.uk/personalisedcare/shared-decision-making/>

Als u een uitspraak dat u wilsonbekwaam bent wilt aanvechten, heeft u wellicht de hulp nodig van een belangenbehartiger die u kan helpen bij het navigeren door het wettelijke kader in uw land. In veel landen zijn er organisaties die gratis juridisch advies en ondersteuning bieden op het gebied van geestelijke gezondheidswetgeving, waaronder enkele leden van Mental Health Europe.

Wat als ik van gedachten verander?

U hebt altijd het recht om van gedachten te veranderen en uw toestemming in te trekken, zelfs als uw arts het niet eens is met uw beslissing. Zolang u niet wettelijk als wilsonbekwaam bent beoordeeld, mag u keuzes maken over uw behandeling, zelfs als uw arts die keuzes onverstandig vindt. Een goede arts zal uw beslissing respecteren en u ondersteunen door andere mogelijke opties met u te bespreken.

Hoe zit het met behandelingen zoals counseling of psychotherapie?

Geïnformeerde toestemming geldt voor alle soorten behandelingen, inclusief counseling en psychotherapie. Uw arts heeft uw toestemming nodig om u door te verwijzen naar een andere dienst, en als u daar eenmaal bent, moet u ook akkoord gaan voordat u met een therapie begint.

De vragen die u mogelijk wilt stellen, zijn vergelijkbaar met de vragen die u over medicatie zou stellen, zoals:

- Waarom dit type therapie u zou kunnen helpen uw leed te beheersen of te verminderen.
- Wat de therapie inhoudt en hoe de sessies eruit zullen zien.
- Wat de beoogde voordelen zijn.
- Of er mogelijke nadelen of uitdagingen zijn.
- Hoe lang de therapie naar verwachting zal duren.
- Wanneer en hoe de therapie met u wordt geëvalueerd om te zien of deze helpt.

Er is ook de belangrijke vraag hoe u zich voelt ten opzichte van de persoon die de behandeling geeft. De eerste indruk is belangrijk, maar niet allesbepalend. Een nuttig vroeg teken is of de therapeut bereid is om uw vragen open en eerlijk te bespreken.

Bij counseling en psychotherapie kunt u te maken krijgen met aspecten van uw leven die ongemakkelijk of pijnlijk zijn. Hoe veilig u zich voelt om deze ervaringen te delen met een therapeut of therapiegroep, wordt vaak duidelijker naarmate de tijd vordert. Om deze reden moet toestemming altijd als voorlopig worden beschouwd

en hangt uw beslissing om door te gaan af van het vertrouwen dat u hebt in de relatie of relaties die u hebt opgebouwd.

Hoe kan ik mijn mening kenbaar maken over wat er in een noodsituatie moet gebeuren?

Vorbereiding is essentieel. Als u eerder een psychische crisis heeft meegemaakt waarbij u niet in staat was om zelf beslissingen te nemen, begrijpt u misschien al wat u heeft geholpen en wat uw herstel heeft belemmerd. Zo niet, dan kunt u nog steeds maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat uw mening bekend is mocht u ooit in deze situatie terechtkomen.

Europese landen hebben verschillende rechtssystemen voor het omgaan met deze kwesties, maar in veel van deze landen kunt u uw wensen vastleggen in een voorafgaande beslissing. Hierin kunt u bijvoorbeeld aangeven welke behandelingen u **niet** wilt ondergaan, of uw voorkeuren uitspreken over hoe u behandeld wilt worden. In sommige gevallen kunt u ook een vertrouwenspersoon aanwijzen, zoals een familielid of vriend, om in de toekomst namens u beslissingen te nemen.

Dergelijke mogelijkheden bestaan in de volgende Europese landen:

Oostenrijk, België, Kroatië, Tsjechië, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Ierland, Litouwen, Malta, Portugal, Roemenië, Spanje, Zweden⁵ en het Verenigd Koninkrijk.

Kan ik ondersteuning krijgen bij het nemen van beslissingen over geïnformeerde toestemming?

De eerste ondersteuning bij het nemen van een beslissing over het geven of intrekken van geïnformeerde toestemming moet van uw arts komen. Als u gebruik wilt maken van andere vormen van ondersteuning, zoals juridisch advies om behandelingsbeslissingen die tegen uw wil zijn genomen aan te vechten, is dit mogelijk volgens de wetgeving van de volgende Europese landen: Oostenrijk, België, Tsjechië, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Portugal, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

⁵ Europees Gehandicaptenforum, 2024. "European Human Rights Report Issue 8 – Legal Capacity: Personal Choice and Control" (Europees mensenrechtenrapport nummer 8 – Rechtsbevoegdheid: persoonlijke keuze en controle). Beschikbaar op: <https://www.edf-feph.org/publications/human-rights-report-2024-legal-capacity/>
Mind UK april 2023 . <https://www.mind.org.uk/information-support/legal-rights/mental-capacity-act-2005/advance-decisions>

Wat als ik jonger ben dan 18 jaar?

De wetgeving verschilt van land tot land, maar meestal moet een ouder, voogd of persoon die in *loco parentis* optreedt wettelijk toestemming geven voor de behandeling van een minderjarige.

Dit betekent niet dat minderjarigen moeten worden uitgesloten van het besluitvormingsproces. **Het vragen om geïnformeerde toestemming is zowel therapeutisch wenselijk als een mensenrecht.** Betrokkenheid bij het proces moet in overeenstemming zijn met de leeftijd, met informatie die is afgestemd op het begripsniveau van de jongere. Wanneer de gezinsdynamiek extra ondersteuning noodzakelijk maakt, kan een onafhankelijke, getrainde belangenbehartiger ervoor zorgen dat de mening van de minderjarige wordt gehoord.

Zijn er situaties waarin mijn toestemming niet vereist is?

In een noodsituatie waarin uw leven acuut gevaar loopt, wordt u mogelijk niet om toestemming gevraagd. In dergelijke gevallen zullen medische professionals zich richten op het redden van uw leven. Nadat het directe gevaar is geweken en u wilsbekwaam bent, moet u om geïnformeerde toestemming worden gevraagd voor verdere behandeling.

In sommige gevallen, als u een gevaar voor uzelf of anderen wordt geacht, kan een rechtbank u in een psychiatrisch ziekenhuis of afdeling plaatsen. Dit geeft echter niet automatisch het recht om u zonder uw toestemming medisch te behandelen. Er moet u nog steeds om geïnformeerde toestemming worden gevraagd, tenzij een rechtbank al een beslissing heeft genomen over uw specifieke behandeling.

Bij het gebruik van dit materiaal moet de bron worden vermeld. Dit materiaal mag niet worden gewijzigd of aangepast zonder de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van Mental Health Europe.

© Mental Health Europe (december 2025)

**Medegefinancierd door
de Europese Unie**

De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs de standpunten van de Europese Unie of het CERV-programma van de Europese Commissie weer. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverstrekende instantie kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.